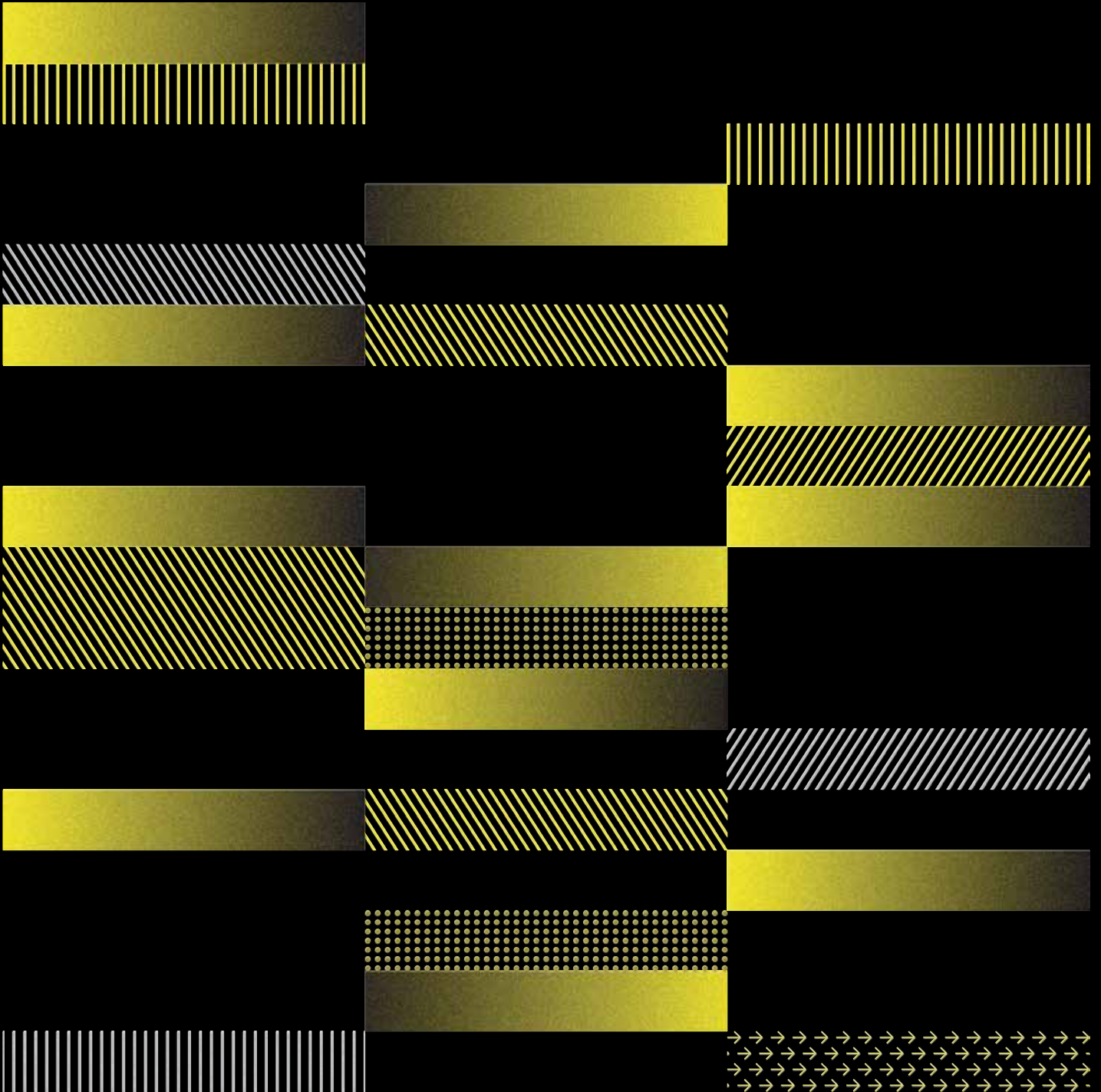

MAD

Politika Metni #1

Sakatlar İçin
Mekânda Adalet¹

Bu politika metni
Mekanda Adalet Derneği'nin
Kentsel Politikalar Programı
kapsamında hazırlanmıştır.

—
Hazırlayanlar: Ceren Yartan,
Sena Nur Gölçük

Mekanda Adalet Derneği olarak toplumsal hayatı derinden Őekillendiren çeşitli baŐlıklarda politika metinleri hazırlıyoruz. Bu metinlerin alandaki politika yapıcılar, çalışanlar ve hizmet verenler için bir rehber ve atılabilecek adımlara dair bir zet niteliği taŐımasını hedefliyoruz.

- Türkiye'de sakatlar istihdamdan eğitime, sağlıktan sosyal güvenceye, sosyal haklardan toplu taşımaya, konut politikasından kentsel planlamaya birçok alanda yok sayılıyor. Sakatlar çoğu zaman sokakla ilişkilerini sınırlı tutmak ve hayatlarını dört duvar arasında geçirmek zorunda kalıyor.
- Sakatların kent yaşamında yer alması, yalnızca temel bir hak değil, aynı zamanda herkes için adil kentlerin yaratılmasının önkoşulu. Burada yerel yönetimlere önemli rol düşüyor.

Elinizdeki Belge Neyi Amaçlıyor?

Bu belge sakatların şehir hayatına tam katılımının sağlanması için politika önerilerini içeriyor. Hak temelli bir anlayıştan yola çıkıyor.

Neden sakat bireyler kentsel yaşamda görülmüyor?

- Sakat bireyleri sokakta sık görmüyor olmamız azınlık oldukları izlenimini verebilir. Halbuki (2011 yılı verileri ışığında) her 20 kişiden biri sakattır.
- Türkiye'de en az 1 engeli olan **4 milyon 882 bin 841 kişi vardır.**
- Türkiye'de engelli nüfusun en fazla olduğu il ise İstanbul. En son 2011'de yapılan kapsamlı sayıma göre İstanbul'da 670 bin 756 kişi engelli yaşıyor.
- **2020 itibarıyla Türkiye'de engelli nüfusun 5,5 milyon kişiyi aştığı çıkarımı yapılabilir.**

Sakatlık Çerçevesinde Önemli Sorular:

1) Normal nedir? Normal kime denir?

Toplumun "normal" olarak addettiği bireydir. Sanılanın aksine yeni icat edilmiş bir kavramdır. Normal olanı sağlam olanla eş görme eğilimi vardır. Bu çarpık anlayış sakatların toplumda "anormal" ya da "tehlikeli" olarak algılanmasına sebep olmaktadır. 'Normal' olarak görülenlere ise çeşitli ayrıcalıklar tanımaktadır.

2) Engelli mi, sakat mı, özürlü mü?

"Özürlü" tanımlaması kusurlu anlamını taşıdığı için kişinin fiziksel veya zihinsel farklılığının bir sorun gibi algılanmasına sebebiyet verir. "Engelli" tanımlaması ise kişideki "yeti yitimine" işaret eder; yine de engelin çevrede değil "kişide" olduğu algısını yaratır. **Halbuki engellilik mekânsal düzenlemelerin ve toplumsal tutumların sonucu olarak ortaya çıkar.**

Örneğin: omurilik felçli bir kişi merdiven dışında bir erişim aracı düşünülmediği için bir üst kata çıkamaz. Bu durumda mekânsal bir durumdan ötürü engellenmiş olur.

---

1 Konuyla ilgili daha kapsamlı tartışmalar için Mekanda Adalet Derneği'nin süreli yayını beyond.istanbul'un Sakatlık ve Mekanda Adalet başlıklı sayısı incelenebilir.

"Sakat" tanımlaması ise bir durum tespittir ve kişinin yetilerini sakatlık durumundan ötürü değil, toplumsal ve mekânsal pratiklerin yarattığı engeller nedeniyle kullanamadığını ifade eder. **Gerekli düzenlemeler yapıldığı takdirde kişiler sakat ama engelsiz olarak hayatlarını sürdürebilir.**

3) Her sakat gündelik hayatında aynı sorunlarla mı karşılaşır?

Sakat bireylerin kent yaşamında karşılaştıkları sorunlar farklılık gösterir.

Örneğin: Kör bir bireyin karşıdan karşıya güvenli geçmesini sağlayacak trafik ışığının sesli olmaması, tekerlekli sandalyeli bir bireyin ise kaldırımdan güvenli şekilde sokağa inebileceği bir rampanın bulunmaması.

Bireylerin sakatlık durumları nedeniyle engellerle karşılaşması, kentsel yaşamdaki düzenlemelerin çeşitli ve kapsayıcı olması gerektiğini ortaya koyar.

4) Nasıl bir dil?: Sakatlar için mi, sakatlar ile mi? Sakatlar mı, sakatlarımız mı?

Sakat bireyler karar alma ve uygulama süreçlerine dahil edilmelidir. Bu yüzden "Sakatlar için" değil, "Sakatlarla birlikte" hareket edilmelidir.

Sakat kişileri yaftalayan ifadelerden kaçınılmalıdır. Onların bağımsız yaşam talebine saygı duyulmalıdır.

Örneğin: Medyada sıklıkla "engelli kardeşlerimiz" ifadesiyle karşılaşılır. Bu gibi ifadeler sakat bireyleri toplumda acınacak, yardıma muhtaç bireyler olarak konular.

Halbuki sakatlar bağımsız yaşamı talep etmektedirler.

5) Büyükşehirlerde sakatların sıklıkla karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Kentin içinde rahatça hareket edememek, sokakların ve toplu taşıma araçlarının sakatların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmamış oluşu. Bunlara ek olarak yanlış yargılar ve çevre düzenlemelerinin eksikliği sebebiyle sosyal yaşamdan dışlanmaları.

Erişilebilir Şehirler İçin Yasal Çerçeve Nedir?

"Sakatlık" terimi ilk olarak 1982 Anayasası ile Türkiye gündemine girmiştir. Anayasada sakatları "koruma"nın devletin görevi olduğu vurgulanmıştır. Sakatlara ilişkin çıkarılan ilk özel kanun 2005 yılı tarihli 5378 sayılı "Engelliler Kanunu"dur. Kanunun uygulanabilmesi için yedi yıllık bir süre tanınmıştı. Buna göre 2012 yılında mevcut tüm resmi yapıların, yolların ve umuma açık her türlü yapının "erişilebilir" olması öngörülmüştü. Fakat düzenlemeler hayata geçirilemeyince kanun süresi 2005 yılında önce bir yıl, sonrasında iki yıl süreyle ertelendi. Ancak hâlâ 5378'in kent mekânında ve resmi kurumlarda tam anlamıyla uygulandığını söyleyebilmek mümkün değil.

Sakatlarla Birlikte

Yerel Yönetimlerin Rolü Nedir?

Yerel yönetimler sakatların gündelik yaşama tüm boyutlarıyla eşit şekilde katılmasında önemli bir sorumluluğa sahiptir. **Yerel yönetimler sakatlara yönelik politika uygulamalarını hak temelli bir yaklaşımla yürütmelidir.**

Yerel Yönetimler:

- Sakatlara yönelik eşitlikçi ve ayrımcılık karşıtı bir tutum sergilemeli,
- Sakatların sağlam bireyler kadar her türlü haktan faydalanmalarını sağlamalı,
- Sakatlarla etkileşimde ayrımcı dil ve tutumlardan kaçınmalı,
- Sakatların karar alma süreçlerine eşit katılımını sağlamalı,
- Bu alanda belirlenmiş ulusal ve uluslararası kanun ve standartlara uymalı,
- Hak sahiplerinin haklarını güçlendirmeli,
- Şehrin sakat dostu şehir olmasını politika önceliği olarak kabul etmeli,
- Bütün bu süreçlerde şeffaf ve hesap verebilir bir tutumu benimsemelidir.

Yerel Yönetimlerin Atabileceği Temel Adımlar Nelerdir?

- Hâlâ ertelenmekte olup yürürlüğe girmemiş olan 5378 Sayılı Kanun'da erişilebilirlikle ilgili öngörülen düzenlemeleri acilen hayata geçirmelidir. Öngörülen değişikliklerden yerel yönetimlerin sorumluluğu kapsamında olanları uygulamayı politika önceliği hâline getirmelidir.

- Çalışanlarına sakat bireylerin yaşadığı adaletsizlikler konusunda hak temelli bakış açısıyla eğitimler vermelidir.
- Bireylere yönelik hizmetlerini tasarlarken her zaman sakatların da ihtiyaçlarını gözetmeli ve en önemlisi politika üretim süreçlerinde sakat hakları alanında çalışan STK'larla birlikte harekete etmeli, her türlü planlamasını bu anlayışla gerçekleştirilmelidir.

Çalışan Tutumu ve İstihdam

Çalışanlar tarafından kullanılan dil değerlendirmeli ve konuyla ilgili farkındalığı artırmak amacıyla eğitimler düzenlenmelidir.

- Yerel yönetimdeki tüm çalışanlara, özellikle sahada sakat bireylerle etkileşime geçen personele **doğru yaklaşım eğitimleri** verilmeli ve sakatlığa dair farkındalıkları artırılmalıdır.
- Farklı **sakatlık türlerine sahip personel istihdamına öncelik** verilmelidir, bu personelin ihtiyaçları gözetilerek çalışma saatlerinden bina kullanıma uzanan farklı alanlarda gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
- Özellikle büyük ölçekli yerel yönetimlerde **işaret dili tercümanı istihdamı** yapılmalıdır.
- Sakatlara yönelik ayrımcı davranışlara müsamaha edilmemeli ve gerekli yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Sakatlara yönelik **mesleki ve sosyal entegrasyon programları** başlatılmalıdır.

Toplu taşıma

Uygun toplu taşıma hizmetinin yokluğu, sakat bireylerin ihtiyaçlarına uygun düzenlenmemesi onların hareketliliğini oldukça olumsuz etkiler.

- Bütün toplu taşıma araçları **farklı sakatlıklara sahip bireylerin** ihtiyaçları gözetilerek dönüştürülmelidir,
- **Tüm metro ve metrobüs durakları erişilebilir hâle getirilmelidir.** Asansör bulunan duraklarda asansör kullanımı ve çalışma durumu denetlenmelidir.
- Vapurlar, arabalı feribotlar gibi deniz ulaşımı araçlarınının **herkes için eşit derece erişilebilir olduğundan emin olunmalı**, hatalı tasarımlar herkesin kullanımına uygun olacak şekilde gözden geçirilmelidir.
- Kent içinde erişim sağlayan **dolmuşlar erişilebilir hâle getirilmelidir.**
- **Tramvay metro ve metrobüslerde** peron ile araç arasında, tehlikeye yol açan boşluk için **yapısal tedbirler alınmalıdır.**
- **Otobüs durakları** güvenli indirme alanları olarak **yeniden düzenlenmelidir.**
- Asansör bulunan duraklarda **Braille ve sesli donanım sistemi** bulundurulmalıdır.
- Sakat bireylere, kadınlara ve yaşlılara **duraklar arası inme özgürlüğü** tanınmalıdır.
- Trafik sinyalizasyon sisteminin **sesli uyarı sistemi** denetlenmelidir.

Konut

Yerel yönetimlerin konut politikası sakatlığı olan bireyler düşünülerek revize edilmelidir.

- **Mevcut konut stokunun** sakat bireylerin **fiziksel erişimine uygun olup olmadığını** denetlemelidir.
- **Yeni inşa edilen binaların engelli erişimine** uygun olup olmadığını denetlemelidir. Sakat bireylerin kent çeperlerine itilmesini önlemek adına kent merkezlerindeki konutların **ekonomik anlamda erişilebilir olmasını** sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Sağlık

Engelli bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşımı her türlü sağlık politikasının önceliği olmalıdır.

- Belediyelerin **evde bakım hizmeti** olanakları ve kaynakları geliştirilmelidir.
- **Hastaneye erişimde** gerektiği durumlarda belediye araçları tahsis edilebilmelidir.
- Engelli bireylerin sağlık hizmetlerine erişim konusunda danışmanlık alabileceği telefonlar ve online platformlar yaratılmalıdır.

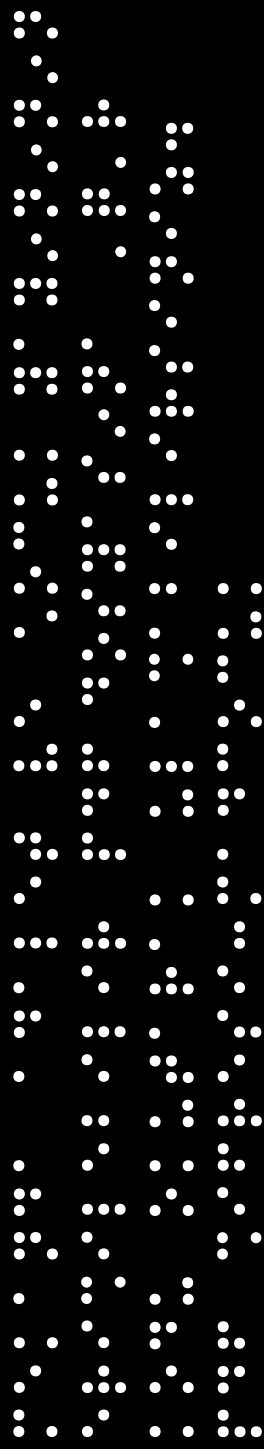
Kentsel çevre

- Kentteki tabela ve yönlendirme mekanizmaları **çocuklar ve farklı zihinsel gelişime sahip bireyler için** kolay ve anlaşılabilir bir dille oluşturulmalı, basit ve evrensel semboller kullanılmalıdır.
- **Kamu kurumlarının** tamamı herkesin rahatlıkla erişilebileceği şekilde tasarlanmalıdır.
- Kent içinde **erişilebilir tesis ve hizmet sayısı** artırılmalıdır. Tesislerin hepsinde engelli kullanımına uygun tuvaletler yapılmalıdır. Bu konudaki denetlemeler aksatılmamalıdır.
- Kentteki **posta kutuları, çöp bidonları ve diğer kent cihazları** tüm kullanıcılara kullanım olanağı sağlamalıdır.

Sosyal ve kültürel yaşam

- İşlevsel engelliliğe sahip bireylere **ödenek veya kişisel asistan** sağlanmalıdır.
- Belediyeye ait kültür ve sanat mekânlarından başlanarak **performans sahneleri ve salonlar** erişilebilir şekilde yeniden düzenlenmelidir. Bu konuda STK'ların hazırladığı rehberler referans alınabilir.
- Etkinlikler öncesinde sakat bireylerin ihtiyaçlarına yönelik bilgi alabilecekleri **danışma hatları** kurulmalı, katılımlarını teşvik etmek adına indirimli bilet uygulamaları gerçekleştirilmelidir.

mekandaadalet.org

